

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet

Allmänna byrån, Rk1

Närvarande

KS – MP – NF – TA – WV

Frånvarande

CG - MN

Justerat

Omedelbart

Ordförande

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Föredragande

Minister

Mats Perämaa

Protokollförare

Chefsjurist

Michaela Slotte

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 16

Landskapsregeringens redogörelse över
självstyrelsepolitiska frågor enligt 36 § arbetsordningen
för Ålands lagting.

ÅLR 2017/2200

31 Rk1

Landskapsregeringen beslöt överlämna en skriftlig redogörelse till
lagtinget i enlighet med bilaga 1.

Till Ålands lagting

REDOGÖRELSE ÖVER SJÄLVSTYRELSEPOLITISKA FRÅGOR ENLIGT 36 § ARBETSORDNINGEN FÖR ÅLANDS LAGTING.

Landskapsregeringen överlämnar härmed den i 32 § arbetsordningen för Ålands lagting föreskriva redogörelse
över självstyrelsepolitiska frågor av väsentlig natur. Redogörelsen avser tiden från 3 mars 2016 fram till
tidpunkten för överlämnandet.

Mariehamn den 17 mars 2017.

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Minister

Mats Perämaa

INNEHÅLL

1. Självstyrelsesystemet.....	3
1.1 Reformering av självstyrelsesystemet	3
1.2. Relationerna riket-Åland	3
2. Svenska språket	4
2.1. Språket, allmänt	4
2.2 Språkrådet	5
2.3 Översättning av God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica	5
2.4 Sjukvård på svenska	5
2.5 Språket vid statliga myndigheter på Åland	6
3. Vård- och landskapsreformen i riket	6
4. Ålands demilitarisering och neutralisering	7
4.1 Allmänt	7
4.2 Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse	8
4.3 Nordiskt försvarssamarbete	9
4.4 Försvarssamarbete Finland-Sverige	9
4.5. Finländskt Nato medlemskap	10
4.6 Gränsbevakningen	10
4.7 Fartygsbesök och överflygningar	11
4.8 Handräckningsplan	11
4.9 Handräckning inom oljeskyddet	11
5. Ålandsexemplet	12
5.1 Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen	12
6. Det ekonomiska systemet	12
6.1 Avräkningsgrunden	12
6.2 Skattegottgörelsen	13
6.3 Beskattningen	13
7. Socialpolitik.....	13

8. Smittsamma djursjukdomar	13
9. Miljö.....	13
10. Utbildnings- och kulturpolitik.....	14
10.1. Reykjavikdeklarationen	14
10.2 Högskolestudier i Sverige	14
10.3 Finland 100 år	14
10.4. Nordic Matters	15
11. Kulturarvsfrågor.....	15
12. Upphovsrättsliga problem	15
12.1 Arbete med upphovsrättsliga frågor	15
13. Arkivväsendet.....	16
14. Jordbrukspolitik.....	16
15. Fiskeripolitik	17
16. El och energi 2016-2017	17
17. Asylmottagning.....	18
18. Flytt av utlänningsärenden från polisen till Migrationsverket	18
19. Nationella IT-stödtjänster.....	19
20. Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland.....	19

1. Självstyrelsesystemet

1.1 Reformering av självstyrelsesystemet

Arbetet i den av statsrådet tillsatta parlamentariska kommittén, Ålandskommittén 2013 har fortsatt under år 2016. Under ledning av kommitténs presidium och med stöd av den tillsatta lagberedningsgruppen med två lagberedare vid landskapsregeringen och två vid justitieministeriet har arbetet fortskridit med att ta fram underlag och utkast till lagtexter utgående från kommitténs delbetänkande som överlämnades till justitieminister Anna-Maja Henriksson den 28 januari 2015. Delbetänkandet innehöll allmänna principer och riktlinjer för det fortsatta lagberedningsarbetet. Självstyrelsepolitiska nämnden framförde sina synpunkter med anledning av Ålandskommitténs delbetänkande i ett yttrande som därmed kan beaktas i det fortsatta arbetet.

Under året har de åländska kommittéledamöterna regelbundet redogjort för viktiga frågeställningar i lagtingets självstyrelsepolitiska nämnd. Avsikten är att förankra kommittéarbetet direkt i lagtinget. Landskapsregeringen har förutom de två lagberedare som ingår i lagberedningsgruppen ställt utredningsresurser för de ekonomiska frågorna till kommitténs förfogande. Därtill har de åländska medlemmar i kommittén möjlighet att rådgöra med de tjänstemän som handlägger frågor av vital intresse för de frågeställningar kommittén behandlar.

1.2. Relationerna riket-Åland

Landskapsregeringen har vid ett flertal möten med statsministern och den Ålandsansvariga ministern i regeringen under det senaste året framhållit sin oro för hur de omfattande reformprocesserna och den språkliga utvecklingen i landet påverkar självstyrelsen. Den 22 november 2016 hölls ett strategimöte mellan Finlands regering och Ålands landskapsregeringen där man diskuterade de mest centrala och aktuella frågeställningarna.

Landskapsregeringen har under dessa möten konstaterat att samarbetet mellan landskapsregeringen och ministerierna i många fall fungerar väl eller mycket väl såväl på politisk nivå som på tjänstemannanivå.

Landskapsregeringen har dock samtidigt framhållit sin oro och uppfattning att relationerna mellan riket och Åland sammantaget utvecklas i negativ riktning och i dagsläget är sämre än de har varit på mycket länge. Från landskapsregeringens sida upplevs att det har skett en grundläggande förändring i hur man i riket ser på Ålands självstyrelse vilket även återspeglar sig i hur Åland behandlas.

De politiska kontakterna har varit många. Samtidigt finns det vid ministerierna både okunskap och osäkerhet om hur åländska frågor ska hanteras. Landskapsregeringen upplever att ett uttryck för detta är att det är allt svårare att genom diskussioner lösa uppkomna problem. I stället för att försöka hitta gemensamma lösningar med Åland fattar riket ensidiga beslut utan att i tillräcklig grad beakta självstyrelsen. Detta leder till ett större behov av att rätta till frågor i riksdagen eller genom domstolarna.

Utvecklingen avspeglar sig även enligt landskapsregeringens uppfattning i en tilltagande ovilja från rikets sida att inhämta utlåtande av Ålandsdelegationen och Högsta Domstolen i frågor där riket och Åland har olika uppfattning om hur självstyrelselagen ska tolkas. Det har även förekommit att argumentationen efter ett utlåtande från Ålandsdelegationen har förts på ett sådant sätt som kan uppfattas som bristande vilja att respektera deras slutsatser, vindkraftsfrågan kan nämnas som exempel på detta.

I förändringen ingår även att landskapsregeringen inte längre kan utgå från att riket följer de överenskommelser som nåtts efter förhandlingar mellan riket och Åland. Det har i ett flertal fall, både på politisk nivå och på tjänstemannanivå, inträffat att riket utan någon egentlig förklaring, har brutit en överenskommelse med Åland.

I sammanhanget kan tilläggas att den många år långa processen beträffande en justering av avräkningsgrunden i självstyrelselagen uppvisar liknande drag och inte varit ägnad att förbättra relationerna mellan riket och Åland eftersom det från åländsk sida upplevs djupt orättvist att ingen justering skett trots att det är möjligt och förhållandena och befolkningsrelationen mellan landskapet och riket idag är helt annan än då den nuvarande självstyrelselagen antogs.

Landskapsregeringen konstaterar att en del av de problem som uppkommer har sin grund i Finlands EU-medlemskap. EU:s regelverk, som långt bygger på att en medlemsstat får rättigheter och förpliktelser, passar inte alltid ihop med självstyrelselagens bestämmelser, som bygger på en strikt uppdelning av behörigheterna mellan staten och landskapet. EU-medlemskapet ändrar dock inte behörighetsfördelningen enligt självstyrelselagen. Därmed medförde EU-medlemskapet ett nytt, ökat och tvingande behov av samarbete och samordning mellan riket och landskapet. I vissa fall lämnar EU åt medlemsstaterna att nationellt genomföra EU-rätten, exempelvis rörande EU:s strukturfonder och jordbruks- och fiskeripolitiken. I dessa fall tilldelas Finland som medlemsstat ett belopp eller en fiskekvot som sedan måste fördelas nationellt mellan riket och landskapet om det rör en fråga där Åland har lagstiftningsbehörighet. Om både riket och landskapet har lagstiftningsbehörighet måste parterna komma överens om hur man ska fördela EU-medlen/fiskekvoterna mellan riket och landskapet och ingendera parten kan ensidigt besluta om sin andel.

Landskapsregeringen konstaterar att frågan om en plats i Europaparlamentet återigen är aktuell och landskapsregeringen har tillskrivit regeringen i den frågan. Landskapsregeringen utgår från att regeringens tidigare ställningstaganden i frågan nu fullföljs.

Landskapsregeringen har noterat att okunskap om landskapet Åland och dess självstyrelse ibland anförs som ursäkt för att något ärende inte hanterats på det sätt det rätteligen borde. Landskapsregeringen kan förstå att detta äger sin riktighet och avser att för sin del att fortsätta informera och bredda kontakterna till berörda beslutsfattare. Det kan dock inte vara landskapets ansvar att tillse att kunskapen är tillräcklig i berörda statsorgan.

För att relationerna mellan riket och Åland ska fungera på ett tillfredsställande sätt krävs sammanfattningsvis:

- Att båda parter respekterar varandras befogenheter och att de överenskommelser som nås följs och genomförs som planerat
- Att självstyrelselagens tvistlösningsmekanismer respekteras och används då riket och landskapet inte kan enas på egen hand
- Att Ålands autonomi respekteras även i det fall det till någon del kan gå emot rikets intressen.

Landskapsregeringen avser föra en dialog med regeringen rörande denna fråga i syfte att klargöra samverkansformerna mellan riket och landskapet. Landskapsregeringen konstaterar att justitieministeriet har en central roll att tillsammans med landskapsregeringen bevaka att rikslagstiftningen uppgörs i enlighet med självstyrelselagens behörighetsfördelning.

2. Svenska språket

2.1. Språket, allmänt

Det är ett faktum att svenskakunskaperna vid rikets myndigheter minskar i snabb takt och landskapsregeringen upplever att det i dag finns stora brister i rikets kommunikation med Åland. Landskapsregeringen befarar att det

bara är en tidsfråga innan rikets myndigheter inte längre kommer att kunna upprätthålla kontakterna på svenska med Åland på det sätt som självstyrelselagen för Åland förutsätter.

Bristen på svenskspråkiga översättningar av byggbestämmelser, kollektivavtal, anvisningar och rekommendationer osv har lett till att landskapsregeringen och lagtinget bör överväga i vilka fall de författningar och regeringar som antagits i Sverige även kan antas i landskapet för att försäkra sig om att det finns tillgång till svenskspråkigt material och rättspraxis. Det är enligt landskapsregeringens uppfattning i längden inte hållbart att ha en lagstiftning som till stora delar bygger på rikets lagstiftning ifall anslutande anvisningar etc. i allt mindre utsträckning översätts till svenska.

Med tanke på att Ålands autonomi i grunden är ett språkskydd för det enspråkigt svenska Åland och att Finland är bundet genom internationella avtal i fråga om landskapets särställning är frågan om hur tillgången på svenskspråkiga heltäckande bestämmelser kan tryggas inom såväl landskapets som rikets behörighetsområden även av internationellt intresse.

2.2 Språkrådet

Språkrådet påbörjade sitt arbete i september 2008. I december 2012 antogs ett nytt reglemente i vilket språkrådets mandat omformulerades så att rådet uttryckligen enbart ska fungera som landskapsregeringens referensgrupp i språkärenden i syfte att trygga och slå vakt om det svenska språkets ställning på Åland. Språkrådet leds av lantrådet och medlemmar är representanter från landskapets förvaltning, kommunerna, staten, näringslivet, vårdsektorn och utbildningssektorn. Nuvarande språkråd tillsattes 2 februari 2016 för mandatperioden av sittande landskapsregeringen.

Under 2016 höll språkrådet fyra möten där man bland annat diskuterat utredningen som landskapsregeringen beställt från ÅSUB om det åländska näringslivets språkbehov. Utredningen visar tydligt att engelska idag är mer relevant än finska för de åländska företagen, med undantag för kontakter med myndigheterna. Landskapsregeringen har skickat utredningen till nyckelkontakter i riket så som språkrättsrådet, Svenska Folktinget, samt kontaktpersonerna vid de olika ministerierna.

Språkrådet har även fört diskussioner med anledning av statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen som justitieministeriet begärt in underlag för under våren. Landskapsregering lämnade in ett utlåtande till justitieministeriet i juni. [ÅLR 2016/4333]

2.3 Översättning av God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica

För att på Åland kunna garantera vård av god kvalitet måste hälsovårdspersonalen ha tillgång till dokumentation om riktlinjer för vård och behandling som i riket används för att förenhetliga vården. Sådan dokumentation är publicerad i God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica.

Riksdagens justitieombudsman (JO) konstaterade den 30.12.2015 att God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica används för att ge konkret innehåll åt den flexibla rättsnorm om hälsovårdspersonalens yrkesetiska skyldigheter som finns i 15 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvård (FFS 1994/559) i vilken sägs ”skall i sin yrkesutövning tillämpa allmänt godtagna och beprövade metoder”. Rikslagen gäller i landskapet. Social- och hälsovårdsministeriet bör vidta åtgärder så att vårdrekommendationerna översätts till svenska. Beträffande Pharmaca Fennica ansåg JO, att all den information där det ingår hänvisningar i förordning eller lagstiftning med det snaraste bör bli tillgänglig på svenska. Beträffande översättning av övrig information i produktresuméer över läkemedel (och därmed i Pharmaca Fennica) bör social- och hälsovårdsministeriet och övriga berörda riksmyndigheter tillsammans med landskapets myndigheter dryfta hur denna information ska kunna bli tillgänglig för den del av läkakåren som inte behärskar finska. JO bad social- och hälsovårdsministeriet att senast den 30.6.2016 meddela vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

Landskapsregeringen begärde den 27.9.2016 (ÅLR 2013/3751) från Social- och hälsovårdsministeriet en kopia av ministeriets svar till justitieombudsmannen daterad den 27.6.2016. Då landskapsregeringen ansåg att den inte innehöll konkreta åtgärder för att framskrida i ärendet skickade landskapsregeringen den 9.12.2016 en skriftlig förfrågan om vilka åtgärder ministeriet har vidtagit angående JO:s beslut med anledning av landskapsregeringens klagomål gällande översättningen av Pharmaca Fennica och God medicinsk praxis. Social- och hälsovårdsministeriet har inte ännu svarat. Landskapsregeringen följer fortsatt ärendet och avser avkräva konkreta åtgärder av social- och hälsovårdsministeriet utgående från JO:s beslut.

Förutom de här två informationskällorna vilkas översättning nu bevakas av JO är det viktigt i framtiden att försäkra att då man påbörjar ett nationellt rekommendationsarbete bör ett översättningsarbete vara planerat redan från början av arbetet.

2.4 Sjukvård på svenska

Under 2016 remitterade Ålands hälso- och sjukvård majoriteten av patienter för specialistvård till Finland. Det förekommer beskrivningar av fall då den språkliga servicen inte har varit godtagbar. Patientombudsmannen har

registerats sex ärenden gällande bristande språkkunskap under året 2016. Motsvarande siffra under året 2015 var tre. Vård på svenska är en mycket viktig fråga som måste lyftas upp på agendan kontinuerligt. Den enkät som ÅHS gjort år 2015 bör upprepas. Kontakt måste hållas med avtalssjukhusen så att det uppstår en gemensam syn att vård på svenska är en oskiljaktig del av god vård.

Under det gångna året och pågående har landskapsregeringen för riket och Sverige hävdad behovet av ett fortsatt svenskt-åländskt samarbete kring AT-läkartjänstgöringen. AT-tjänstgöringen är en mycket viktig grund för att rekrytera svenskspråkiga läkare till ÅHS. Självstyrelsens särskilda behov av att bibehålla AT-tjänstgöringen har inte i riket hittills mötts av en tillräcklig förståelse som skulle ha resulterat i konkreta möjliggörande lagstiftningsåtgärder.

2.5 Språket vid statliga myndigheter på Åland

Avsikten med självstyrelsen och de åtaganden Finland iklätt sig är att det till alla delar ska gå att leva och verka på Åland på det svenska språket. Detta innebär att den språkliga servicen även inom de rättsområden som är statliga måste vara fullgod.

En utmaning vad gäller språkproblematiken inom statsförvaltningen på Åland är kopplat till det sätt på vilket de statsanställda ges möjlighet att arbeta, verka och vidareutbilda sig på svenska.

Personal inom Statens ämbetsverk, Skatteförvaltningen, gränsbevakningen, Tullen, Landskapsåklagarämbetet och Folkpensionsanstalten pekar på samma brister;

Dataprogram, dataregister och stödinformation föreligger huvudsakligen endast på finska

Den interna skolningen, kurser m.m. ges huvudsakligen endast på finska

Den dagliga kontakten (allt från email till skriftlig information och anvisningar), men också cirkulär och anvisningar, sker och tillhandahålls ofta endast på finska.

Detta innebär en risk att anställda vid statliga verk på Åland riskerar hamna i en sämre ställning vad gäller kompetensutveckling, eftersom kommunikation och utbildningstillfällen mestadels sker på finska. Man kan inte vidareutbilda sig på svenska, många kan inte arbeta med de föreliggande datasystemen, stödinformation, anvisningar m.m. förblir olästa, information som inte förstås riskerar att inte bli vidareförmedlad till den åländska allmänheten.

Även om rikets språklagstiftning inte gäller på Åland har landskapsregeringen eftersom den språkliga situationen i riket på många områden har stor betydelse för servicen till ålänningarna nyligen givit ett utlåtande till justitieministeriet med synpunkter på förverkligandet av de språkliga rättigheterna och tillämpningen av språklagstiftningen i landet.¹

Landskapsregeringen anser sammanfattningsvis att utvecklingen riskerar leda till att servicen till den åländska befolkningen inte lever upp till den nivå som intentionerna med självstyrelsen förutsätter.

3. Vård- och landskapsreformen i riket

Bakgrund

Det föreslås bli 18 landskap inrättade i Finland. Landskapen är offentligrättsliga samfund med regionalt självstyre. De nya landskapen föreslås i fråga om område motsvara de nuvarande landskapen med vissa undantag. Landskapens högsta beslutande organ är landskapsfullmäktige som utses genom val. Landskapen ska sköta de uppgifter som föreskrivs för dem i lag. Centrala uppgifter är social- och hälsovården och räddningsväsendet. Vidare bereds särskilt en överföring av vissa uppgifter från närings-, trafik- och miljöcentralerna, arbets- och näringsbyråerna och regionförvaltningsverken samt landskapsförbunden och miljö- och hälsoskyddet på landskapens ansvar.

De landskap som bildas finansieras av staten främst genom att statens förvärvsinkomstbeskattning ökas medan kommunalskatten minskas i motsvarande mån dvs med ca 12,5 procentenheter. Samtidigt ökas den statliga andelen av samfundsbeskattningen. På Åland bildas inget landskap och hälso- och sjukvården samt socialvården står under landskapets lagstiftningsbehörighet.

Kopplat till den sk. valfrihetslagstiftningen, genom vilken klienten ska få mångsidigare möjligheter att välja tjänstproducent jämfört med tidigare, planeras ändringar i socialförsäkringssystemet, där sjukförsäkringens ersättningar sammanslås med statens helhetsfinansiering av social- och hälsovården. Detta kommer att medföra särskilda utmaningar för riket att tillse att de system riket i kraft av sin lagstiftningsbehörighet skapar även fungerar på Åland så att även ålänningarna tillförsäkras samma socialförsäkringsskydd som tillhandahålls invånarna i riket.

Landskapsregeringens åtgärder

Landskapsregeringen har under perioden som redogörelsen avser ett flertal gånger under året i olika officiella yttranden påtalat behovet av den åländska självstyrelsen respekteras i samband med reformen samt behovet av att koordinera reformen med landskapsregeringen. Eftersom det varit en intern finländsk reform och då planläggningen från finländsk sida många gånger reviderats samt då tillförlitliga fakta kring reformen framkommit förts i slutet av 2016 har tyngdpunkten på landskapsregeringens officiella ageranden inträffat under slutet av 2016 och början av 2017. I skrivande stund är ännu stora delar av reformen ännu oklar.

Självstyrelsepolitiska nämnden framförde följande i sitt betänkande nr 1/2015-2016: ”... Ålands konstitutionella, ekonomiska eller förvaltningsmässiga inflytande inte minskar på grund av en reform som inte är avsedd att beröra Åland.” Landskapsregeringen har tagit utgångspunkt från detta i allt vad som framförts i anledning av de planerade riksreformerna.

I ett officiellt yttrande av den 8 november 2016 gav landskapsregeringen sina synpunkter på ett utkast till lag om produktion av social- och hälsojänster.

Den 21 november 2016 hölls ett gemensamt strategimöte mellan landskapsregeringen och Finlands regering. Vid mötet uppfattade landskapsregeringen att man överenskommit om att en gemensam utredningsman skulle utses. Syftet var att hitta lösningsmodeller som gör det möjligt för riket att genomföra Sote-reformen utan att påverka den uppgifts- och finansieringsfördelning som idag finns mellan kommunsektorn och landskapet på Åland.

Den 2 december 2016 kompletterades det ovan angivna yttrandet med ett yttrande gällande hälso- och sjukvårdslagen och socialvårdslagen den 2 december 2016. Av båda yttranden framgår tydligt hur social- och hälsovården är uppbyggd på Åland och landskapets lagstiftningsbehörighet i fråga om dessa.

Den 2 december 2016 avgav landskapsregeringen även ett utlåtande om Sote reformens inverkan på Ålands ställning.²

Den 22 december tillställdes statsminister Juha Sipilä ånyo en skrivelse från landskapsregeringen. I skrivelsen föreslås bl.a. att en oberoende utredare bör tillsättas för att föreslå lösningar för hur självstyrelsesystemet och finansieringen av vård- och landskapsreformen kan anpassas till varandra, varvid en lösningsmodell som bör utredas är möjligheten att överföra beskattningsbehörighet till landskapet. Vidare föreslås att det pågående arbetet med revideringen av självstyrelselagen och arbetet med att beakta Sote- reformens inverkan på självstyrelsesystemet koordineras.

Den 12 januari hölls ett möte på tjänstemannanivå med social- och hälsovårdsministeriet där bl.a. frågan om behovet av en gemensam utredningsman åter lyftes för att gemensamt utreda konsekvenserna av bl.a. valfrihetslagstiftningen och reduceringen av flerkanalfinansieringen.

Den 23 januari 2017 föreslog finansministeriet i en promemoria, daterad den 20 januari, som riktas till lantrådet Katrin Sjögren att ett särskilt Ålands landskapsavdrag skulle införas i samband med vård och landskapsreformen. Samtidigt skulle lagtinget och riksdagen ändra avräkningsgrunden då statens skatteintäkter ökar.

Den 31 januari 2017 svarade landskapsregeringen genom ett utlåtande.³

I utlåtandet, riktat till finansministeriet, lyfts höjningen av den statliga delen av samfundsskatten och effekterna på skattegottgörelsen samt att lagtinget och riksdagen måste komma överens om ändring av självstyrelselagen. Därutöver lyfts problematiken med socialförsäkringsskyddet.

Vid ett möte den 14 februari 2017 mellan minister Valve och minister Rehula lyftes åter frågan om riksreformerna och då särskilt vikten av att det sätt på vilket lagtinget valt att organisera Åland kan fortgå oavsett genomförandet av reformerna samt att ålänningarna tillförsäkras samma socialförsäkringsskydd som staten tillhandahåller innevånarna i riket.

Den 2 mars 2017 avgav Finlands regering en proposition till riksdagen gällande landskaps- och vårdreformen. Propositionen innehöll dels ett avdrag från den statliga förvärvsinkomstsskatten på Åland dels en ändring av avräkningsgrunden. Landskapsregeringen ser allvarligt på det inträffade och har därför tillställt statministern en skrivelse där landskapsregeringens syn gällande det inträffade påtalas.⁴

4. Ålands demilitarisering och neutralisering

4.1 Allmänt

Jämfört med några år tillbaka i tiden är den säkerhetspolitiska situationen i Östersjön och i Europa i dag avsevärt förändrad med en betydligt ökad säkerhetspolitisk oro. I Finlands försvarspolitiska redogörelse som publicerades den 16 februari 2017 konstateras att Finlands militära verksamhetsmiljö har förändrats, och att den militära

² Brev nr 101 Rk1, 2.12.2016

³ Brev nr 10 Rk1, 31.1.2017

⁴ RP 15/2017 rd

aktiviteten och de militära spänningarna i Östersjöområdet har ökat. Tiden för förvarning vid militära kriser har blivit kortare och tröskeln för att ta till maktmedel har sänkts. Utbudet av de maktmedel som kan riktas mot Finland under en kris vidsträckt.

Efter presidentvalet i Förenta staterna är det svårt att få grepp om den säkerhetspolitiska miljön, eftersom det inte finns tillräcklig vetskap om president Trumps utrikespolitik i praktiken.

Mot bakgrund av det förändrade säkerhetsläget i Östersjön är Ålands betydelse ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv en fråga som är aktuell och debatteras i Finland, Sverige och omvärlden.

Försvarsminister Jussi Niinistö uttalade sig den 15 oktober 2016 i ett diskussionsprogram på den finska tv-kanalen Yle och framförde att man borde överväga Ålands ställning som demilitariserat område. Niinistö menade att det är naivt att tro att demilitariseringen i en krissituation skulle minska hotet mot Åland. Försvarsminister Niinistö utvecklade senare sina tankar i ett blogginlägg där han ansåg att Åland utgör ett militärt vakuum som – med hänvisning till händelserna på Krim – kan riskera att utsättas för begränsade, snabba insatser. På riksdagens frågetimme framförde försvarsministern därefter att han inte hade föreslagit att Ålands demilitarisering avskaffas utan han ville föra fram att ett demilitariserat Åland är svårt att försvara. Han betonade att internationella avtal förutsätter att huvudansvaret för att försvara Åland ligger på Finland, men att om försvarssamarbetet med Sverige i framtiden intensifieras kunde Finland och Sverige tillsammans förstärka ålänningarnas säkerhet.

President Sauli Niinistö bemötte försvarsministerns utspel med att konstatera att Finland har ett ansvar att försvara Åland och att man nog kan föra diskussioner med Sverige hur försvaret kan ske. Men presidenten betonade att den diskussionen först och främst ska föras med ålänningarna själva. President Sauli Niinistö påminde också om att demilitariseringen är en fråga om en internationell överenskommelse. Statsminister Juha Sipilä konstaterade för sin del att det inte förekommer någon diskussion i regeringen om att förändra Ålands demilitariserade ställning.

Professorn i internationell rätt Martin Scheinin uttalade sig med anledning av försvarsministerns utspel. Enligt Scheinin är oron över ett militärt vakuum förlegat, eftersom militära hot idag är av global natur, och att de ofta är av icke-materiell natur där hot och spänning skapas via elektroniska metoder. Även om landsgränserna har en viss särställning så är språkbruket kring ett militärt vakuum angående Åland föråldrat. 5

Scheinin ansåg därtill att den pågående diskussionen om Ålands demilitarisering riskerar öka spänningarna kring Östersjön. Ålands ställning är i sig en viktig fråga av historisk betydelse och av allmän politisk betydelse för Norden. I en internationell kontext är det viktigt att det finns sådana arrangemang som Ålands demilitarisering, inte bara ur ett historiskt perspektiv utan också för stabiliteten i världen. Så länge status quo inte förändras finns det en förväntning att stabilitet och fred fortsätter i Baltikum. Av denna anledning är demilitariseringen av en stor symbolisk betydelse som skapar trygghet och säkerhet.

I riksdagens utrikesutskotts betänkande (9/2016rd) den 22 november 2016 med anledning av statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse fastslås att Åland har en genom internationella avtal befast och etablerad folkrättslig ställning som demilitariserat och neutraliserat område. Denna status har inte ifrågasatts av andra stater och det ligger i Finlands intresse att garantera den. Det innebär dock inte att Finland inte skulle ha skyldighet att svara för Ålands försvar och det hindrar inte en intensifiering av Finlands militära samarbete i Europeiska unionen, internationella organisationer och de nordiska länderna.

Ålands demilitarisering och neutralisering är således mot bakgrund av den rådande säkerhetspolitiska situationen i allra högsta grad relevant och landskapsregeringens uppfattning är att Åland genom sin demilitarisering och neutralisering utgör en stabiliserande faktor i Östersjöområdet. Landskapsregeringen anser fortsättningsvis att det är av största vikt att Ålands demilitarisering och neutralisering upprätthålls och dess giltighet kontinuerligt hävdas oavsett nationella eller internationella förändringar på det säkerhetspolitiska planet.

4.2 Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse

Regeringens utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse lämnades till riksdagen under vårsessionen 2016 (SSR 6/2016rd). 6 Den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsens situationsbild och analys av verksamhetsmiljön stöder också den försvarsredogörelse som nämns i regeringsprogrammet och som färdigställs efter den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen, och som överlämnades till riksdagen den 16 februari 2017.

Den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen är grunden för styrningen av Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. I redogörelsen bedöms säkerheten i omvärlden och förändringsfaktorer i den samt presenteras de huvudsakliga prioriteringarna och målen i Finlands utrikes- och säkerhetspolitik.

5 Scheinin: <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/10/20/professor-foraldrat-att-tala-om-militart-vakuum-pa-aland>

6 Finlands försvarspolitik (Statsrådets kanslis publikationsserie 6/2017, 16.2.2017):

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79275/JO6_2017_Statsradets_forsvarpolitiska%20redogorelse_ruotsi_PL_M.pdf?sequence=1

Enligt den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen är målet för Finlands utrikes- och säkerhetspolitik att stärka Finlands internationella ställning, trygga landets självständighet och territoriella integritet, förbättra finländarnas säkerhet och välfärd och upprätthålla ett fungerande samhälle. Det centrala målet för Finlands utrikes- och säkerhetspolitik är att undvika att hamna i en militär konflikt.

Det konstateras i redogörelsen att säkerhetssituationen i Europa och Östersjöregionen har försämrats. Det har uppstått en negativ spiral, vilket gör att spänningen i Östersjöregionen har vuxit och den militära aktiviteten ökat. Ryssland använder omfattande militära och icke-militära medel för att driva sina intressen. För Finland, som är en del av det västerländska samhället, har den säkerhetspolitiska miljön förändrats. Det skärpta säkerhetsläget i Europa och Östersjöregionen har omedelbara konsekvenser för Finland. En användning av militära maktmedel mot Finland eller hot om användning av dessa kan inte uteslutas.

Ålands ställning nämns på ett ställe i redogörelsen där det sägs följande: ”Åland har en etablerad internationellrättslig ställning, vilket inte hindrar en intensifiering av Finlands militära samarbete i Europeiska unionen och internationella organisationer och med de nordiska länderna.”

I redogörelsen konstateras vidare att Europeiska unionen står inför yttre tryck, såsom invandringen som prövar hållbarheten i Schengenavtalet, terroristattacker samt centrifugalkrafter som härrör från den interna utvecklingen i medlemsstaterna. Man har tvingats och kunnat tillämpa den klausul om ömsesidigt bistånd som ingår i Lissabonfördraget. Stärkandet av den avskräckande effekten samt det kollektiva försvaret har fått central betydelse för den Nordatlantiska fördragsorganisationen Nato. Som svar på den försämrade säkerhetssituationen strävar Nato efter att genom sina åtgärder stabilisera Östersjöregionen och samtidigt bereda sig på utbrott av en militär kris. Ryssland påstår för sin del att Natos operationer upprätthåller spänningen. Att stärka försvarsförmågan i de baltiska länderna och alliansens övriga östra medlemsstater och att stödja försvaret har getts högre prioritet.

Enligt den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen är Finlands mål att upprätthålla stabila och fungerande relationer med Ryssland. Europeiska unionens gemensamma riktlinjer i fråga om Ryssland utgör grunden för Finlands verksamhet. En förbättring av samarbetet mellan EU och Ryssland skulle stärka säkerheten och ekonomin i hela Europa. En isolering av Ryssland ligger inte i någons intresse. Villkoret för ett förbättrat samarbete är att Ryssland följer internationell rätt och sina andra internationella åtaganden.

Landskapsregeringen noterar att rikets skrivningar om Ålands status varit relativt likartade i de senaste redogörelserna, vilket indikerar att regeringens syn på Ålands status är oförändrad och att några planer på att aktualisera en förändring av rådande läge inte finns. Landskapsregeringen anser fortsättningsvis att Ålands demilitarisering och neutralisering är en stabiliserande faktor i Östersjön och anser att det är av yttersta vikt att denna status bibehålls oförändrad trots det förändrade säkerhetspolitiska läget i Östersjön.

4.3 Nordiskt försvarssamarbete

I statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse konstateras att det nordiska samarbetet har en central betydelse för Finland och Finlands säkerhet. Enligt redogörelsen planerar man att utveckla samarbetet inom ramen för det nordiska försvarssamarbetet (Nordefco). Finland kommer år 2017 att vara ordförandeland i Nordefco och där främja en intensifiering av de nordiska ländernas samarbetsförmåga och åtgärder som stärker den regionala säkerheten. Det nordiska försvarssamarbetet ska utvecklas bl.a. på områdena lägesbildssamarbete samt utbildning och övningar. Finland strävar efter att öka den gemensamma användningen av marinens och flygvapnets baser samt övningsområden för att utveckla en flexibel och effektiv övningsverksamhet. Inom försvarsmaterielsektorn fortgår gemensamma projektförberedelser samt utvecklas industriellt samarbete. Finland stöder samarbetet mellan Nordefco och de baltiska länderna samt samarbetet mellan försvarsförvaltningarna i den s.k. Nordliga gruppen (Northern Group).

Landskapsregeringen anser inte att det nordiska försvarssamarbetet i dagsläget är av sådan karaktär att Ålands demilitarisering eller neutralisering påverkas samt konstaterar att berörda parter är väl medvetna om och respekterar Ålands särskilda status. Landskapsregeringen avser dock kontinuerligt hålla sig informerad om utvecklingen av samarbetet.

4.4 Försvarssamarbete Finland-Sverige

Under hösten 2013 meddelades att Finland och Sverige avsåg fördjupa försvarssamarbetet mellan länderna. Syftet med det fördjupade samarbetet är att förbättra resultatet och öka effektiviteten genom gemensam användning av resurser, ökad interoperabilitet mellan ländernas försvarsmakter och genom en närmare dialog om gemensamma försvarspolitiska och säkerhetspolitiska utmaningar. Samarbetet gäller aktiviteter i fredstid.

I Finlands försvarspolitiska redogörelse bekräftas att Sverige har en särställning i Finlands bilaterala samarbete, och att Finland ska vara aktiv i det fördjupade bilaterala försvarssamarbetet, för vilket det inte ställs några restriktioner på förhand.

Försvarssamarbetet med Sverige syftar till att stärka säkerheten i Östersjöregionen samt Finlands och Sveriges försvar. Genom gemensamma åtgärder höjs tröskeln för incidenter och angrepp, vilket bidrar till att stärka stabiliteten i regionen. Försvarssamarbetet utvecklas för att täcka den operativa planeringen i alla situationer.

Exempel på dessa kan vara försvaret av den territoriella integriteten eller rätten till kollektivt självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan. Det är också viktigt att vidta förberedelser för en gemensam användning av civila och militära resurser.

Då det gäller försvarssamarbetet mellan Finland och Sverige har Finland konstaterat att Ålands demilitarisering och neutralisering kommer att respekteras vid det fördjupade försvarssamarbetet. Landskapsregeringens uppfattning är att det från landskapets sida inte i dagsläget finns något behov av att aktivt delta i samarbetet eftersom Ålands särställning inte påverkas. Landskapsregeringen kommer dock att hålla sig informerad om försvarssamarbetet så att landskapsregeringen kan vara delaktig om samarbetsplanerna skulle komma att beröra Åland.

4.5. Finländskt Nato medlemskap

Nato är en aktör som främjar den transatlantiska och europeiska säkerheten och stabiliteten. Finland kommer i framtiden att bedriva ett omfattande och progressivt partnerskap med Nato. Enligt den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen är en kontinuerlig utveckling av det militära samarbetet med Nato en av de viktigaste delfaktorerna för att Finland ska kunna upprätthålla och utveckla det nationella försvaret och kapaciteten att försvara sitt eget territorium. Finland fastslår i redogörelsen att man bibehåller möjligheten att ansöka om medlemskap i Nato samtidigt som man noggrant ger akt på förändringar i landets säkerhetspolitiska miljö.

I riksdagens utrikesutskotts betänkande med anledning av statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse noteras att Finlands partnerskap med Nato har fördjupats och breddats till nya områden som cybersamarbete. För Finland är partnerskapssamarbetet ett konkret redskap för utveckling av de nationella försvarskapaciteterna och förmågan att samarbeta internationellt. Våra partnerskapsmål väljs bland utvecklingsbehoven inom det nationella försvaret och de täcker i nuläget in praktiskt taget hela försvarssystemet. Som partnerland väljer Finland på egna premisser utifrån politisk prövning vilka övningar landet deltar i. På de här grunderna utesluter Finland i princip inte på förhand möjligheten att delta i övningar som Nato erbjuder sina partnerländer och som inte leder till ökade spänningar internationellt sett.

Landskapsregeringen vidhåller den uppfattning som tidigare framförts, att ett eventuellt finländskt Nato-medlemskap måste konstrueras så, att Ålands demilitarisering och neutralisering inte påverkas. Landskapsregeringen följer frågan och kommer vid behov att föra diskussioner med regeringen.

4.6 Gränsbevakningen

Gränsbevakningen har genomgått flera omorganisationer under de senaste åren då stationer lagts ner och personalantalet minskat. Anslagen för 2017 är på samma nivå som 2016. De uppgifter som utförs av gränsbevakningsväsendet på Åland är viktiga för det åländska samhället och ett gott samarbete mellan gränsbevakningen och landskapets myndigheter eftersträvas.

Det årliga mötet mellan gränsbevakningens ledning och landskapsmyndigheterna ägde år 2016 rum på Silverskär (Klobben) på Åland. Vid besöket framfördes från landskapets sida vikten av att de två sjöbevakningsstationer som finns på Åland blir kvar.

Landskapsregeringen har erfarit att gränsbevakningsväsendet 2016 anordnade en fortsättningskurs för sjöbevakare på svenska. Kursen arrangerades på Åland med 16 svenskspråkiga deltagare varav sex stycken arbetar på Åland. Under april 2017 kommer gränsbevakningen att arrangera en sjöräddningskurs i Mariehamn till vilken deltagare från Ålands polismyndighet, Ålands sjöräddningssällskap och Ålands sjösäkerhetscenter har inbjudits. Man hyser förhoppningar om att kunna utveckla kursverksamheten ytterligare då den visat sig vara framgångsrik och kostnadseffektiv. Landskapsregeringen konstaterar också att det är viktigt att behovet av svenskspråkig sjöbevakarutbildning på grundnivå tillgodoses.

Polismyndighetens och gränsbevakningens samarbete fungerar i dag väl. Förutom planerade samarbeten kan också gränsbevakningen utföra vissa uppgifter inom allmän ordning och säkerhet efter polisens handräckningsbegäran. Speciellt i skärgården bidrar gränsbevakningens närvaro till en ökad trygghetskänsla. Polisen saknar i dagsläget egna båtar och är således beroende av gränsbevakningens transporter i brådskande ärenden. En ändring av överenskommelseförordningen om gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland kommer att vidtas under året i syfte att klargöra gränsbevakningens befogenheter i dessa ärenden.

Under året har en revision av överenskommelseförordningen om gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland genomförts gällande gränsbevakningens uppgifter vid tillsynen av fiskerifrågor.

I riket har inrikesministeriet startat ett arbete med att förnya lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet avseende hybridhot. Arbetet grundar sig bland annat på ett behov av att utreda vilka befogenheter gränsbevakningsväsendet ska ha om den illegala invandringen ökar. I förslaget kommer man att behöva beakta Ålands demilitariserade och neutraliserade status. Landskapsregeringen kommer att följa arbetet och vid behov framföra synpunkter.

Under året har landskapsregeringen fört fram vikten av att gränsbevakningens helikoptrar fortsättningsvis ska kunna starta och landa i Åbo. Frågan är viktig för Ålands del främst gällande sjöräddning men också gällande akuta sjuktransporter vid dåligt väder. Alternativet för Åbo flygfält är Helsingfors vilket medför en förlängning av flygtiden med ca. 45 minuter enkel väg. Gränsbevakningen har meddelat att dejoureringen för helikoptern finns kvar i Åbo och helikoptern kan starta från Åbo men Finnavia har meddelat att flygledningen nattetid, på grund av ekonomiska skäl, upphör i Åbo vilket leder till att helikoptern inte kan landa i Åbo vid dåligt väder. Inrikesminister Risikko har utlovat att flygledningen kommer att fortsätta som förut men någon konkret lösning har ännu inte presenterats.

4.7 Fartygsbesök och överflygningar

Årligen genomför marinen planerade fartygsbesök i åländska vatten. Under 2016 fick Åland sammanlagt 27 fartygsbesök. Landstigning skedde vid 9 besök. Besöken föranledde inte några åtgärder.

År	Totalt antal	Landstigning
2000	32	
2001	30	
2002	58	
2003	26	
2004	51	
2005	35	
2006	22	
2007	21	
2008	22	
2009	26	
2010	26	8
2011	28	11
2012	14	11
2013	18	6
2014	19	5
2015	12	3
2016 ⁷	27	9

4.8

Av landskapsregeringens fastställdes den 1 oktober landskapsregeringen avser handräckningsplan för handräckningsärenden. och kommer att vara slutfört

4.9 Handräckning

Myndighetsansvaret för och till havs åligger Landskapsregeringen har ett

kommunala räddningsmyndigheterna i frågor som rör oljeskadebekämpningen. Genom avtalet är räddningsmyndigheterna även oljeskademyndigheter och har utökade befogenheter att vidta åtgärder i samband med oljeskadebekämpningen. Beredskapen har blivit bättre i och med att det nu finns räddningsledarjour dygnet runt även för oljeskador.

Bekämpningen av oljeskador till havs sköts i praktiken av Ålands sjöräddningssällskap enligt ett avtal med landskapsregeringen. Vid mindre fartygsolyckor kan räddningsledaren begära handräckning direkt av Egentliga Finlands- eller Satakunda Räddningsverk. I den s.k. samarbetsplanen för bekämpning av fartygsoljeskador och fartygskemikalieolyckor i Skärgårdshavet finns noterat att den handräckning som kommer från Finland ska beakta villkoren i konventionen om Ålands demilitarisering.

Gränsbevakningsväsendet i Finland deltar vid bekämpningen av skador och olyckor på åländska havsområden och vid större olyckor kan landskapsregeringen vända sig till Finlands miljöcentral, SYKE. Riksmyndigheterna är

Handräckningsplan

demilitariseringspolicy som 2015 framgår att utarbeta en hantering av Detta arbete har påbörjats under året.

inom oljeskyddet

oljeskyddet både på land landskapsregeringen. samverkansavtal med de

⁷ Siffrorna för 2009-2015 räknas för tiden 1.11-31.10. Fr.o.m. 2016 räknas besöken per kalenderår

enligt 31 § självstyrelselagen skyldiga att inom gränserna för sin allmänna behörighet bistå landskapsmyndigheterna. I landskapet finns inget fartyg som är utrustat för bekämpning av kemikalieolyckor, varför handräddning i sådana fall kommer att vara nödvändigt. Finland har fem sådana fartyg, varav fyra drivs av gränsbevakningen och ett av marinen.

I de planer som tas fram med anledning av de olika konventionerna behandlas Åland separat under kapitlena om Finland. Exempelvis i den plan för samarbete som framtagits med anledning av Köpenhamnsavtalet – ett avtal varigenom de nordiska staterna förbinder sig att samverka för att skydda havsmiljön när den är hotad, oavsett vilken av staterna hotet berör – uppmärksammas Ålands ställning som en demilitariserad och neutraliserad zon.

5. Ålandsexemplet

5.1 Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen

Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering har till syfte att utveckla och öka Ålandsexempels användning i internationella sammanhang samt att utveckla och utöka informationen om samt kontakterna till Åland. Kontaktgruppen har under perioden haft 4 möten.

Kontaktgruppen har under året aktivt bidragit till utbildning om Åland vid statsrådet och utrikesministeriet och sett till att information om Åland finns tillgänglig för utrikesförvaltningen och att ålandsinformationen kontinuerligt uppdateras på utrikesministeriets webbplats och intranät. Till kontaktgruppens möten kallas sakkunniga enligt önskemål; gruppen diskuterade under året med sakkunniga tjänstemän från utrikesförvaltningen bl a samordningen av nordiska och EU-ärenden, aktuella europafrågor och det säkerhetspolitiska läget i Östersjön.

Det finns ett behov av goda strukturerade kontakter mellan landskapsregeringen och utrikesministeriet och i dessa kontakter utgör kontaktgruppen ett bra forum. I kontaktgruppen finns möjlighet att även diskutera aktuella ärenden som inte direkt hänför sig till Ålandsexemplet. Genom kontaktgruppens arbete ges naturligt tillfälle till ett årligt möte med utrikesministern där möjligheten finns att förutom kontaktgruppens verksamhet även diskutera andra aktuella frågor inom utrikesministeriets verksamhetsområde, vilket är värdefullt. Landskapsregeringen sätter stor vikt vid att upprätthålla kontaktgruppen som ett samsarbetsorgan som båda parter har nytta av.

Kontaktgruppen har planerat och tillsammans med Ålands fredsinstitut ordnat rundabordssamtal om rörande Ålandsexemplet, fredsmedling och säkerhetssamarbete. Seminariet hölls den 9 februari 2016 i Helsingfors och riktade sig till utländska beskickningar i Helsingfors samt till ledande tjänstemän vid utrikesministeriet, justitieministeriet, försvarsministeriet, utrikesutskottet samt Ålands landskapsregering och Ålands lagting. Ålandsexemplet väcker fortsättningsvis intresse runt om i världen. Landskapsregeringen fick under år 2016 tagit emot 17 grupper som besökt Åland i syfte att studera Ålandsexemplet.

Kontaktgruppen kommer under år 2017 att fortsätta hålla regelbundna temamöten där ledande tjänstemän vid utrikesförvaltningen medverkar.

6. Det ekonomiska systemet

6.1 Avräkningsgrunden

I sitt betänkande (nr 2/2013-2014) konstaterade självstyrelsepolitiska nämnden att de ser mycket allvarligt på den under år 2012 tillsatta arbetsgruppens förslag att i samband med den kommande revideringen av självstyrelselagen se över det ekonomiska systemet för att möjliggöra precisering av kriterierna för förändring av avräkningsgrunden och skattegottgörelsen och skapa större flexibilitet. Arbetsgruppen avstod från att lämna ett konkret förslag till ändring av avräkningsgrunden till följd av olika syn på vilka förändringar som ska beaktas. Arbetsgruppen konstaterade även att ett utlåtande från Ålandsdelegationen kan begäras in i de frågor som vållat juridiska tolkningssvårigheter för att komma vidare i frågan. I arbetsgruppens mandat ingick även att lägga fram nödvändiga åtgärdsförslag. Arbetsgruppen noterade i sitt betänkande att den inte sett det som sin uppgift att föreslå ett nytt finansieringssystem för den åländska självstyrelsen. Däremot har den inom ramen för arbetet behandlat möjliga justeringar av nuvarande finansieringsmodell för att förbättra hur systemet i praktiken beaktar förändrade förhållanden. I den senare tillsatta Ålandskommitténs mandat ingår att oberoende av vilka förslag kommittén lägger fram om skattebehörigheten ska den föreslå ett avräknings- eller annat system där den finansiella utjämningen mellan landskapet och riket smidigt kan ändra när förhållandena ändras.

På basis av ovan nämnda arbetsgrupps förslag hölls det under våren 2014 fortsatta kontakter med finansministeriet i syfte att få till stånd och formulera en gemensam begäran om utlåtande från Ålandsdelegationen i enlighet med 56 § självstyrelselagen rörande de förändringar i statsbokslutet som ska påverka avräkningsgrunden och som vållat juridiska tolkningssvårigheter. Under sommaren 2014 inleddes ett konkret arbete med utformningen av en med finansministeriet gemensam begäran om utlåtande från Ålandsdelegationen. Arbetet har fortgått med gemensamma arbetsmöten såväl i Helsingfors som i Mariehamn fram till maj 2015.

Den 5 maj 2015 beslutade landskapsregeringen för sin del att omfatta förslaget till utlåtandebegäran till Ålandsdelegation och finansministeriet lämnade därefter in utlåtandebegäran den 3 juli 2015.

Ålandsdelegationen lämnade sitt utlåtande till finansministeriet den 21 september 2015 (ÅD nr 26/15). I sitt utlåtande konstaterar Ålandsdelegationen att det inte kan anses ankomma på Ålandsdelegationen att uttala sig om vilka konkreta ändringar beträffande hanteringen av inkomster som är av sådan art, att en ändring av avräkningsgrunden kan aktualiseras. Ålandsdelegationen konstaterade vidare att avräkningsgrunden inte ändrats under den tid självstyrelselagen varit i kraft, och att en översyn av avräkningsgrunden därför är befogad. En ändring kan aktualiseras genom en regeringsproposition eller genom lagtingsinitiativ. Landskapsregeringen har fortsatt den inledda politiska diskussionen med regeringen i saken och kommer utgående från denna att bedöma hur ärendet formellt bör föras vidare.

6.2 Skattegottgörelsen

Ålandsdelegationen beslutade den 21.12.2015 mot bakgrund av en uppmärksamrad efterbeskattningsbeslut, att fortsättningsvis följa samma principer som tidigare gällt för skattegottgörelsen, om vägande skäl inte framkommer för att ett annat förfarande borde tillämpas. Detta innebär att skattegottgörelsen fortsättningsvis kommer att fastställas årligen enligt den slutförda beskattningen för varje skatteår, och justeringar av underlaget sker inte på basen av efterföljande ändringar av beskattningen.

6.3 Beskattningen

Informationsmötena med finansministeriets skatteavdelning om aktuella skattefrågor har fortsatt under året. Landskapsregeringen får information om vissa planerade skatteåtgärder, internationellt samarbete inom EU och OECD inom beskattningsområdet och vilka förhandlingar som pågår i syfte att skriva eller revidera skatteavtal med andra länder. Landskapsregeringen anser att samarbetet är mycket värdefullt och är till stor nytta för det praktiska arbetet i skattefrågor. Med anledning av att landskapets behörigheter är så starkt sammankopplade med rikets beskattningsbehörigheter, är det nödvändigt att få direkt insyn i de åtgärder som planeras i riket och även de politiska motiv som finns bakom åtgärderna. Det är vidare ett tillfälle att lyfta fram landskapets särskilda förhållanden i beskattningssammanhang.

7. Socialpolitik

Landskapsregeringen konstaterar att det inom det socialpolitiska området fortsättningsvis pågår stora samtidiga reformer i riket. Reformerna genomförs delvis med en mycket stram tidtabell.

Landskapsregeringen anser att det är av yttersta vikt att man i riket tar hänsyn till Ålands särställning vid framtagande av ny lagstiftning. Självstyrelselagens bestämmelser om Ålands respektive rikets lagstiftningsbehörighet bör övervägas som en helhet för att en korrekt bedömning av följderna av ny eller ändrad lagstiftning ska kunna göras. Under året har landskapsregeringen sett sig tvungen att i flera utlåtanden påpeka vikten av att landskapsregeringen hörs, att beredningsmaterial såsom propositioner tillställs på svenska och även att tiden för utlåtande är tillräcklig för att möjliggöra en bedömning av lagförslagets konsekvenser för Ålands del och för att genomföra eventuella nödvändiga ändringar i den åländska lagstiftningen.

Landskapsregeringen konstaterar att den omfattande och snabba lagstiftningstakten samt anpassningen av lagstiftningen till nya organisations- och finansiella lösningar i riket i allt högre grad försvårar tillämpningen av blankettlagstiftning inom det sociala området.

8. Smittsamma djursjukdomar

I arbetet med att bekämpa den smittsamma djursjukdomen fågelinfluensa har Livsmedelssäkerhetsverket Evira varit tjänstvilliga och till god hjälp i landskapsregeringens arbete. Även andra av rikets veterinärmyndigheter har varit hjälpsamma. Frågor om smittsamma djursjukdomar är speciella då riket har lagstiftningsbehörigheten och landskapet förvaltningsbehörigheten. Det operativa arbetet görs till största delen av veterinärerna på Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet men många viktiga uppgifter ligger på landskapsregeringen. Då landskapsregeringen inte har haft den ordinarie veterinärtjänsten tillsatt har landskapsregeringen varit beroende av hjälp särskilt i frågan om att bekämpa den smittsamma djursjukdomen fågelinfluensa. Landskapsregeringen avser att fördjupa samarbetet med riksmyndigheterna vad gäller frågor om smittsamma djursjukdomar troligen i form av en överenskommelseförordning.

9. Miljö

Landskapsregeringen noterar att generellt sett blir arbetet på miljöområdet mer och mer integrerat med arbetet som görs i riket, dels på grund av omfattande EU-lagstiftning och dels för att lagstiftningen och systemen i övrigt blir

mera omfattande och komplicerade. Det ställer högre krav på samarbete med riksmyndigheterna vilket många gånger är svårt att hinna med då det innebär ett merarbete för förvaltningen.

10. Utbildnings- och kulturpolitik

En övergripande prioritering inom landskapsregeringens utbildnings- och kulturpolitik är att värna om och stärka det nordiska samarbetet och utveckla möjligheterna för unga och vuxna ålänningar att studera i andra länder och att ta del av kommunikation och public service på svenska.

Under Finlands ordförandeskap i den nordiska ämbetsmannakommittén för kultur (ÄK-K) förlades ett besök till Åland under hösten 2016.

I samband med att myndigheten för kulturanalys fått i uppdrag av Nordiska ministerrådet att bygga upp ett nordiskt kunskapscentrum för kultur, kommer Åland att delta genom att samarbeta med ÅSUB för att ta fram relevant och jämförbar kulturstatistik.

10.1. Reykjavikdeklarationen

Den s.k. Reykjavikdeklarationen uppdaterades i samband med att ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) sammanträdde under Nordiska rådets session i Köpenhamn i november 2016. Deklarationen uttalar en gemensam intention för att de nordiska länderna och de självstyrande områdena ska arbeta för att kvalifikationer för högre utbildning från ett nordiskt land erkänns av de andra. Tanken med den reviderade Reykjavikdeklarationen är att den ska ytterligare underlätta både för nordbor att arbeta och studera i Norden. Avsikten är att utveckla gemensamma system för erkännande av jämförbara kvalifikationer och att det ska ske mer eller mindre per automatik. Deklarationen kan på sikt bidra till att stärka kompetensförsörjningen på Åland, som rent geografiskt befinner sig i centrum av de stora arbetsmarknaderna och utbildningsinstitutionerna runt Östersjön. Den reviderade Reykjavikdeklarationen undertecknades inte enbart av de fem nordiska ländernas utbildningsministrar, utan även av ministrarna från de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland, vilket var unikt.

10.2 Högskolestudier i Sverige

I samband med det nordiska gränshinderarbetet vidtar landskapsregeringen kontinuerligt åtgärder särskilt för att utveckla förutsättningarna för ålänningarna att studera i Sverige, bl.a. i högskolor och universitet.

Inför antagnigen 2017 i Sverige, föreslog Universitets- och högskolerådet ändringar i föreskrifter om grundläggande behörighet och urval till svensk högskola. Förslaget innebar justeringar i beräkningsgrunden för den preliminära meritvärderingen för bl.a. åländska utbildningar för att harmonisera med den förändrade betygsfördelningen för elever från den svenska gymnasieskolan GY11.

Ålands landskapsregering noterade i sitt yttrande den 24 oktober 2016 att den föreslagna beräkningsgrunden innebar sänkt meritvärdering och försvårade möjligheter för studerande i Ålands lyceum att tilldelas en studieplats och att en justerad omräkningsformel för den vitsordsskala 1 – 3 saknades i förslaget. Landskapsregeringen föreslog en förlängd tidsram för reformen med tanke på studerandes rättssäkerhet.

Åtgärder för att säkra åländska studerandes möjligheter att fortsätta sina studier i Sverige har vidtagits såväl på politiskt plan som på tjänstemannanivå. I samband med ministerrådsmötet i Köpenhamn den 2 november framförde minister Tony Asumaa till Helene Hellmark Knutsson, minister för högre utbildning och forskning, att justeringarna i meritvärderingen resulterar i försämrade möjligheter för studerande från Åland att komma in på önskade utbildningar i Sverige. Den 11 november uppvaktade landskapsregeringen och företrädare för myndigheten Ålands gymnasium UHR i Stockholm. I samband med uppvaktningen överräcktes en omfattande konsekvensanalys av de föreslagna föreändringarna.

Styrelsen för UHR fattade det slutliga beslutet om ändring av meritvärderingen den 28 november 2016. Sista årets studerande har p.g.a. tidsaspekten svårare att anpassa sina studier utifrån de nya förutsättningarna än studerande som inlett sina studier senare.

Ålands landskapsregering och Ålands lyceum har överenskommit om utvidgade åtgärder för att tillmötesgå abiturienter som önskar förkovra sina studieresultat innan terminen och studierna avslutas med studentexamen. Landskapsregeringen avser att tillsammans med UHR under de kommande åren försäkra sig om att meritvärderingen av de åländska sökandena görs på en rättvis grund och så att det ansvar Sverige har för Åland enligt Ålandsöverenskommelsen därmed uppfylls.

10.3 Finland 100 år

Under hela 2017 uppmärksammas Finlands självständighets 100-årsjubileum med flera tusen projekt och aktiviteter runt om i landet. Det övergripande temat för jubiléet är ”Tillsammans”. Även landskapsregeringen har beslutat delta med några egna aktiviteter under jubileumsåret. Det gäller en föreläsning- och diskussionsserie om

Ålands relation till riket under de gångna etthundra åren men också gemensamma utmaningar för framtiden. En jubileumskonsert ordnas den 9 juni i Alandica kultur & kongress. Landskapsregeringen planerar även att delta i Suomi Arena i juli och där även ordna ett program som ansluter till jubiléet. Det ska också vara möjligt för den tredje sektorn på Åland att söka bidrag för egna jubileumsaktiviteter.

10.4. Nordic Matters

År 2013 genomförde Nordiska ministerrådet en cirka fyra veckor lång nordisk kulturfestival - Nordic cool - i Washington. Festivalen blev en publik- och mediasuccé för de nordiska länderna i USA. Av den anledningen har de nordiska kulturministrarna beslutat arrangera en ny festival 2017, denna gång med Europas största kulturinstitution, Southbank Centre i London. Satsningen har fått namnet Nordic Matters. Kulturbyrån har ansvarat för den lokala planeringen som har pågått under hela 2016. Ett flertal åländska konstnärer och kulturskapare är anmälda till den årslånga satsningen. I skrivandets stund är det dock ännu inte känt hur många ålänningar som kommer att medverka i Nordic Matters.

11. Kulturarvsfrågor

Landskapsregeringen har av Undervisnings- och kulturministeriet den 3 oktober 2016 mottagit en utlåtandebegäran med anledning av utkastet till en verkställighetsplan för riktlinjer och åtgärdsförslag för Finlands nationella världsarvsstrategi. Till grund för strategin ligger konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv.

Världsarvskonventionen sattes i kraft i Finland år 1987 genom en förordning (FördrS 19/1987). Landskapsregeringen konstaterar att 1951-års självstyrelselag var gällande vid denna tidpunkt.

Enligt 11 § 2 mom. 19 punkten i 1951-års självstyrelselag hörde till rikets lagstiftningsbehörighet stiftande av allmän lag eller utfärdande av förordning då ärendet rör område, som är reglerat genom internationella fördrag, dock så, att jämväl landstinget bör giva sitt bifall till lag, genom vilken fördrag med främmande makt bringas i kraft inom landskapet, för såvitt i fördraget ingå bestämmelser, som innebära upphävande eller ändring av eller avvikelser från stadganden i självstyrelselagen.

Landskapsregeringen har konsulterat självstyrelsepolitiska nämnden vid Ålands lagting i syfte att klargöra konventionens status på Åland. Landskapsregeringen konstaterar att konventionen sattes i kraft i Finland genom en förordning, och konventionen har således inte tillställts Ålands lagting för bifall. Enligt landskapsregeringens bedömning innehåller Världsarvskonventionen inte några bestämmelser som skulle ha inneburit upphävande eller ändring av eller avvikelser från då gällande självstyrelselag, vilket skulle ha krävt att konventionen skulle ha tillställts lagtingen. Landskapsregeringen anser i detta fall, med beaktande av ovan nämnda förhållanden, att Världsarvskonventionen kan tillämpas på Åland.

Vad avser den första riktlinjen som rör Finlands världsarvsolitik i förslaget till Finlands nationella världsarvsstrategi, så framhåller landskapsregeringen att åtgärdsförslaget för målet En uppdaterad intentionsförteckning och väl övervägda nya förslag bör kompletteras med uppgifter om att konventionen är i kraft på Åland eftersom konventionen inte innehåller några bestämmelser som skulle ha inneburit upphävande eller ändring av eller avvikelser från 1951-års självstyrelselag.

Landskapsregeringen konstaterar i övrigt att de i förslaget till Finlands nationella världsarvsstrategi uppräknade generella mål, åtgärder och ansvariga parter i riket för landskapet Ålands del genomgående ankommer på Ålands landskapsregering att besluta om.

Ålands landskapsregering fortsätter arbete med implementeringen av konventionen om trygghet av immateriellt kulturarv genom att utse en representant till den nationella kommittén i Finland för att säkerställa samarbete i syfte att metodik och systematisering synkroniseras. Samma förfarande kommer även att ske gällande konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv.

12. Upphovsrättsliga problem

12.1 Arbete med upphovsrättsliga frågor

Inom landskapsförvaltningen arbetar en informell tjänstemannagrupp med upphovsrättsliga ärenden. Dessa ärenden berör såväl upphovsrättsfrågor inom EU som nationella och nordiska ärenden. Under 2016 har landskapsregeringen hanterat följande ärenden på upphovsrättsområdet:

- Utlåtande gällande Europeiska kommissionens förslag till Europeiska parlamentets och rådets förordning om portabilitet över gränserna för innehållstjänster online COM(2015) 627. Informationsärende till Ålands lagting.
- Europeiska kommissionens meddelande Mot en modernare och mer europeisk ram för upphovsrätten COM(2015) 626. Meddelandet är av intresse för Åland. Informationsärende till Ålands lagting.

- Förslag COM (2016) 594 till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter som gäller programföretags onlinesändningar och återutsändningar av TV- och radioprogram.
- Gemensamt ställningstagande rörande satellit- och kabeldirektivet. Besluts att tillsammans med den autonoma provinsen Bolzano-Bozen Sydtyrolen, European language Equality Network (ELEN) och Ålands radio och TV Ab sända en skrivelse till kommissionen rörande Rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993.
- Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om ändring 2010/13/EU om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster, mot bakgrund av ändrade marknadsförhållanden. Besluts föra ärendet för samråd med Ålands lagting.
- Riksdagens begäran om yttrande angående ärendet U 61/2016 rd om Statsrådets skrivelse till riksdagen om ett förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av bestämmelser för utövandet av upphovsrätt och närstående rättigheter tillämpliga på vissa av programföretagens onlinesändningar och vidaresändningar av TV- och radioprogram.

Landskapsregeringen fortsätter sitt arbete för att trygga tillgången till svenska program på Åland både genom att försöka påverka innehållet i kommande EU lagstiftning samt genom att försöka finna lösningar med berörda företag och myndigheter. Under 2017 avser landskapsregeringen att inleda arbetet med ett mediepolitiskt program. Upphovsrättsliga frågor och Ålands möjligheter att säkra tillgången till svenskspråkigt programutbud oberoende av tekniska system är en viktig del av innehållet i det kommande programmet.

13. Arkivväsendet

Arkivväsendet består idag alltmer av it-system och hybrida lösningar där informationen såväl är tillgänglig analogt som digitalt. Informationens förvaringstider, form och hanteringsregler fastställs enligt lag och förordning samt genom lagstadgade arkivplaner som myndigheterna tar fram i samråd med Ålands landskapsarkiv och som därefter fastställs av Ålands landskapsregering efter utlåtanden från riksarkivet. Att säkerställa att rättssamhället upprätthålls och att det åländska kulturarvet bevaras är det åländska arkivväsendets uppgift, likaså utövas en tillsyn för att säkerställa att fastställda hanteringsregler och förvaringsformat följs, arkivlag (2004:13) för landskapet Åland, 3 §, 11 §.

Interoperabiliteten vad gäller de it-system som arkivväsendet styr genom sin roll som utövare av tillsyn över arkivväsendet blir alltmer central. För landskapet viktiga it-system administreras av EU, riket och olika typer av arkivbildare med anknytning till den andra och tredje sektorn. Utvecklingen av infrastrukturen, och s.k. paketstrukturer, metadataformat samt masterdata är ofta kopplad till ett systemarbete som utövas av rikets myndigheter.

I enlighet med lagstiftningen på området levererar även de statliga myndigheterna och ämbetsverken de handlingar som berör Åland och som skapas när offentlig förvaltning bedrivs på Åland – oberoende av tekniskt format – till Ålands landskapsarkiv. Överväganden vad beträffar köp av elektroniska tjänster för att bli kopplad till en extern databas för betjäning av enskilda uppdrag i relation till ett vidare nyttjande av informationen kan aktualiseras.

14. Jordbrukspolitik

Jord- och skogsbruksministeriet lämnade den 5 oktober 2016 ett förslag till lag om statsborgen för gårdsbruksenheter i syfte att statsgarantier ska kunna beviljas för gårdsbruksenheter för likviditetslån som beviljas av bankerna för att lindra de tillfälliga ekonomiska svårigheter som gårdsbruksenheter råkat i på grund av förändringar i verksamhetsmiljön.

Före jord- och skogsbruksministeriet förde propositionen till riksdagen meddelades landskapsregeringen informellt via epost att jord- och skogsbruksministeriet inte hade för avsikt att implementera stödformen på Åland då ministeriet ansåg att åtgärden faller inom landskapets behörighetsområde enligt självstyrelselagen. Landskapsregeringen svarade ministeriet att stödet utgående från syfte och mål borde anses som ett inkomststöd och därför också borde implementeras på Åland av riksmyndigheterna och i samband med detta efterfrågade en diskussion med ministeriet för att klargöra rättsläget gällande stödformen. Vid mötet, som kom tillstånd först efter att riksdagen godkänt lagförslaget, konstaterade jord- och skogsbruksministeriet att man vidhöll att stödformen faller under landskapets behörighetsområde med motiveringen att eventuella garantier skulle finansieras ur gårdsbrukets utvecklingsfond som är den fond som finansierar strukturåtgärder riktade till jordbruket i riket. Landskapsregeringen konstaterade att behörigheten inte kan avgöras på basen av finansieringsgrund utan på basens av stödets syfte och mål vilket i detta fall är att balansera lantbrukarnas intäkter. Efter diskussionen tog landskapsregeringen beslut den 22.12.2016 om att föra frågan för avgörande till högsta domstolen i enlighet med

60 § 2 mom. i självstyrelselagen. Landskapsregeringen har hänvisat lantbrukarna som är intresserade av att ansöka om statsborgen att rikta sina ansökningar till riksmyndigheterna.

15. Fiskeripolitik

Genom rikets lag (FFS 1048/2016) om ett nationellt genomförande av Europeiska unionens gemensamma fiskeripolitik, som trädde ikraft 1.1.2017, implementeras i riket ett system med aktörsspecifika fiskekvoter och överlåtbara nyttjanderätter för de av EU kvoterade arterna lax, strömming och vassbuk. Eftersom de fiskekvoter som EU årligen tilldelar Finland är landskapets och rikets gemensamma resurs krävs till följd av detta av fiskekvoterna delas mellan landskapet och riket.

Självstyrelselagens 59 b § reglerar genomförandet av beslut som har fattats inom Europeiska unionen. Landskapsregeringen anser att fördelningen av fiskekvoterna ska göras i enlighet med självstyrelselagen 59 b § 2 mom. 1 mening, d.v.s. i samråd mellan landskapet och riket. Riksmyndigheterna anser att självstyrelselagens 59 b § 2 mom. 2 mening är tillämplig för beslut om fördelningen, d.v.s. att endast en åtgärd kan fattas i medlemsstaten i ett förvaltningsärende där både riket och landskapet har behörighet och i och med det fattas beslutet av riksmyndigheten.

I EU:s regelverk för den gemensamma fiskeripolitiken framgår att medlemsstaterna, för förvaltning av fisket efter de kvoterade arterna, får införa ett system med individuella, överlåtbara nyttjanderätter. Det är således med anledning av att riket har valt att införa ett nytt system som en fördelning av fiskekvoterna är nödvändig och inte för att EU-rätten på något sätt skulle kräva det.

Landskapsregeringen har vid flertalet tillfällen och i skrivelser framhållit att man anser att riksmyndigheterna inte är behöriga att ensidigt besluta huruvida fiskekvoterna ska fördelas mellan landskapet och riket, vilka fiskekvoter som ska fördelas eller vilken fördelningsgrund som ska användas. Landskapsregeringen anser det nödvändigt att även Finlands fiskekvoter av torsk fördelas mellan landskapet och riket. Detta eftersom torsken är en art där landskapets yrkesfiskare årligen fiskar merparten av landets totala torskkvot, de senaste åren till och med 90 procent. Om rikets tolkning av självstyrelselagens 59 b § 2 mom. skulle vara korrekt medför det att riksmyndigheterna vid en senare tidpunkt, utan att beakta landskapsregeringens synpunkter, skulle kunna fatta ett beslut om fördelningen av torskkvoterna i ett skede då den finländska fångststatistiken är mer fördelaktig.

Under riksdagens behandling av lagförslaget hördes landskapsregeringen i grundlagsutskottet och jord- och skogsbruksutskottet. Grundlagsutskottet tar i sitt yttrande inte ställning till tolkningen av 59 b § 2 mom.

Jord- och skogsbruksministeriet fattade den 22.12.2016 ett beslut om fördelningen av Finlands fiskekvoter av strömming, vassbuk och lax mellan landskapet och riket. I sitt utlåtande gällande beslutsförslaget konstaterade landskapsregeringen att riksmyndigheterna och landskapsregeringen inte har nått ett samförstånd beträffande tolkningen av självstyrelselagens 59 b § 2 mom. och att landskapsregeringen därför anser det nödvändigt att ett avgörande begärs av Högsta domstolen i denna för självstyrelsen principiellt viktiga fråga. Vidare framhöll landskapsregeringen att eftersom beslutet strider mot självstyrelselagen kommer landskapsregeringen inte att anse sig bunden av det och eftersom det inte finns en gemensam syn på kvotfördelningen kommer landskapets fiske att fortsätta som tidigare.

Jord- och skogsbruksministeriet skickade därefter, i enlighet med självstyrelselagens 60 § 2 mom. en framställning till Högsta domstolen där ministeriet anhåller om att Högsta domstolen avgör om riksmyndigheten är behörig att med ett förvaltningsbeslut verkställa en fördelning av Finlands fiskekvoter mellan riket och landskapet och bekräfta att förvaltningsbeslutet därmed är juridiskt bindande för landskapet Åland och dess fiskeaktörer.

Landskapsregeringen skickade den 19.1.2017 ett utlåtande i ärendet till Högsta domstolen. Samma datum skickades även en besvärsskrivelse till Helsingfors förvaltningsdomstol över ministeriets beslut om fördelning av fiskekvoterna.

16. El och energi 2016-2017

Under år 2011 godkände finansministeriet en delfinansiering av reservkraftskabeln till riket, och under hösten 2012 kunde Kraftnät Åland underteckna avtalet med ABB gällande byggandet. Under 2013 inleddes arbetet och anslutningen var planenligt klar och driftsatt till inledningen av 2016.

Förbindelsen öppnar möjlighet att överföra el i bägge riktningarna mellan Sveriges och Finlands stamnät via Åland, vilket är ett led i EU:s strävan att öka förbindelserna mellan länderna. Det är även ur elförsörjningssynpunkt av betydelse att länderna ökar förbindelseanslutningarna. Mellan Åland och Sverige finns idag en 60 MW sjökabelförbindelse, vilken i Sverige är ansluten till Vattenfalls regionnät i Senneby i Norrtälje kommun. I enlighet med EU:s regelverk alla gränsförbindelser användas till gagn för marknaden. Enligt beslut om förbindelser mellan de nordiska länderna ska avgifter inte förekomma och enligt EU:s elhandelsförordning (714/2009) ska regionnätsavgift inte tas ut för gränsoverskridande överföring genom systemansvarigas nät. Kraftnät Åland (KNÅ) är systemansvarig på Åland och är sedan hösten 2015 certifierad till systemansvarig för överföringssystemen på Åland (transmission system operator, TSO). Alla grundläggande förutsättningarna för

gränsöverskridande överföring genom systemnätet är därmed uppfyllda. Vattenfall Ab uppbär nätavgift om ca 1,2 miljoner euro per år av Kraftnät Åland för överföring genom Vattenfalls elnät och nätavgiften begränsar idag möjligheten till en effektiv användning av förbindelserna. Frågan om nätavgiften har i flera omgångar diskuterats mellan Ålands landskapsregering och Sveriges miljö- och energidepartement utan att någon lösning har nåtts.

I samband med att rikets inmatningstariffsystem för vindkraft och biogas tog i bruk i slutet av mars 2011 infogades även den tidigare accisbefrielsen för elproduktion med förnyelsebara energikällor. Det innebär att åländska aktörerna från 2011 förlorade ersättningen som tidigare administrerades av tullverket. Landskapsregeringen hade dock ambitioner att ersätta aktörerna till den del de förlorat accisbefrielsen under åren 2011 och 2012. I slutet av 2013 kunde landskapsregeringen utbetala ersättning till aktörerna för produktionsåren 2011 och 2012. I riket gavs stödet enbart för produktionsåret 2011 så till den delen har de åländska aktörerna fått stöd ett år längre än motsvarande anläggningar i riket. Under de senaste åren har elpriset varit på låga nivåer och därför beslöt landskapsregeringen att även utbetala ersättning för produktionen under 2013, 2014 och 2015.

Efter diskussioner som pågått under flera år gav i juni 2013 finanspolitiska ministerutskottet en politisk utfästelse om att bidra ekonomiskt till ett stödsystem för vindkraftsproduktionen i landskapet och ambitionerna var att vissa åländska vindprojekt skulle ingå i ett gemensamt finansierat stödsystem mellan riket och Åland med början år 2016. I februari 2016 stod det dock klart att riket inte deltar i systemet och därmed uteblev förutsättningarna för nybyggnad av vindkraftverk i landskapet.

Då de planerade nybyggnadsprojekten inte kan förverkligas som planerat beslöt landskapsregeringen att under en sjuårsperiod införa ett stödsystem som gäller från och med 2016 till och med 2022. Syftet med stödet är att bibehålla kärnan i den befintliga åländska vindkraftproduktionen eftersom marknadspriset på el är lågt.

Stödet är en form av driftstöd och ska utbetalas per producerad megawattimme utöver marknadspriset. När marknadspriset når en viss nivå kommer stödet succesivt att minska för att helt utebli vid en taknivå som är beroende av ett vindkraftverks produktionskapacitet.

I enlighet med en av kraftsamlingarna i regeringsprogrammet för åren 2015 – 2019 pågår arbetet med en klimat- och energistrategi. Utformningen sker parallellt hållbarhetsarbetet som sker för hela Åland i vilken även företag och tredje sektorn medverkar. Klimat- och energistrategin ska ge en överblick av situationen gällande nuläget och visa på lämpliga områden gällande framtida möjligheter och där lokala förutsättningarna kan nyttjas.

Ramverket för arbetet utgörs av bl.a. EU´s långsiktiga målsättningar gällande klimat- och energi åtgärder. En av dessa målsättningar är att minska utsläppen av klimatpåverkande växthusgaser. CO₂ utsläppen ska minskas med 40 % år 2030 jämfört med 1990 års nivå och andelen förnyelsebar energi ska vara 27 % för hela unionen. De utsläpp som ligger utanför systemet för handel med utsläppsrätter är nationellt bindande och utifrån detta har även Finland under 2016 utformat en klimatplan.

Till klimat- och energistrategi kopplas även kommande stödsystem där avsikten är att lyfta fram vad som effektivast kan bidra till att öka andelen förnyelsebar energiproduktion.

Utifrån bl.a. dessa ramar formuleras det i den åländska klimat- och energistrategin hur och till vilken del Åland kan bidra till det nationella åtagandet.

17. Asylmottagning

Förra redogörelsen till självstyrelsepolitiska nämnden tog mot bakgrund av dåvarande flyktningmottagningssituation i landet upp frågan om möjlig asylmottagningscentral på Åland. Antalet personer som söker asyl i Finland har dock minskat markant under 2016 jämfört med 2015 och frågan är inte aktuell i skrivande stund. Viss beredskap för nödinkvartering ifall en större grupp flyktingar eller vid andra eventuella nödsituationer upprätthålls fortsättningsvis av Finlands Röda Kors Ålandsdistrikt med visst bistånd av landskapsregeringen.

18. Flytt av utlänningsärenden från polisen till Migrationsverket

Från och med 1 januari 2017 sköter Migrationsverket alla tillståndsfrågor för utlännings, vilket kommer innebära en försämrad service för utomnordiska inflyttade på Åland då den åländska polisen tidigare skött detta. Inflyttad arbetskraft är av avgörande betydelse för det åländska näringslivet. Under 2016 har landskapsregeringen gjort flera utlåtanden till inrikesministeriet för att understryka vikten av service på Åland och kundbetjäning på svenska. Landskapsregeringen har också lämnat ett sakkunnigyttrande till riksdagens förvaltningsutskott i juni 2016, samt haft en dialog med Migrationsverket i frågan.

De åländska kunderna kommer från och med 2017 att betjänas av Migrationsverkets servicepunkt i Reso. En stor del av hanteringen är tänkt att skötas digitalt. Det kommer därutöver vara möjligt att boka tid med en svenskspråkig tjänsteman från Migrationsverket som kommer ha mottagning i Mariehamn till att börja med ungefär varannan månad. Landskapsregeringen strävar att underlätta så långt det går för kunderna genom servicen som ges på informationskontoret Kompassen. Det är en ny del av verksamheten och kommer behöva följas upp.

19. Nationella IT-stödtjänster

Landskapsregeringen lämnade i januari 2016 ett utlåtande till Finansministeriet gällande förslag till lag om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster, den så kallade nationella servicearkitekturen, KaPA. I dessa tjänster ingår bland annat tjänster för identifiering, meddelandeöverföring, hantering av fullmakter, betalning samt dataöverföring mellan myndigheter. Inom ramen för den nationella servicearkitekturen byggs också en medborgarportal som för medborgaren möjliggör en central åtkomst till myndigheternas tjänster samt registerdata.

I utlåtandet konstaterades att landskapsregeringen samt dess underordnade myndigheter, likväl de åländska kommunerna, är hänvisade till att utveckla egna e-tjänster för de områden där Åland har egen lagstiftningsbehörighet. Även i de fall att egna e-tjänster utvecklas förutsätts att de gemensamma stödtjänster som omfattas av lagförslaget kan och får användas eftersom dessa är kopplade till centrala nationella register som befolknings- och handelsregister. Landskapsregeringen framhöll att det därför är av största vikt att avtal, dokumentation samt tekniskt stöd relaterat till dessa tjänster, såväl från myndighetshåll som från tjänsteleverantörer, finns tillgängligt på svenska.

Landskapsregeringen initierade december ett projekt för att skapa förutsättningar för samt inleda implementationen av de tjänster som ingår i den nationella servicearkitekturen i den åländska offentliga sektorns IT-system samt skapa en åländsk ingångssida till dessa tjänster. I projektet, som drivs av Åda Ab, ingår även att ansöka om statligt finansieringsstöd för genomförandet.

Avsikten är att skapa en medborgarportal där såväl åländska som statliga tjänster ingår. Portalen ska nyttja den systemlösning som byggts upp på rikssidan samt den framtida systemutveckling som kommer att göras men ha en åländsk profil samt kunna profilera de tjänster samt registerdata som tillhandahålls av åländska myndigheter.

20. Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland

Landskapsregeringens kraftsamling tillsammans med hela det åländska samhället – inklusive lagtinget, övriga aktörer i offentliga sektorn, näringslivet, föreningslivet och kultur- och bildningssektorn, för att förverkliga ett bärkraftigt och hållbart Åland i enlighet med lagtingets uttalade intention i samband med behandlingen av landskapsregeringens meddelande om strategi för hållbar utveckling (M 2/2013-2014) fortsätter. Syftet är att säkerställa ekonomisk bärkraft inom sociala och miljömässiga hållbarhetsramar på kort och lång sikt.

De ovanstående aktörerna har, inom ramen för nätverket bärkraft.ax, under det gångna året gemensamt arbetat fram *Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland*. Arbetet med att formulera agendan var en omfattande laginsats som var öppen för alla som bor och verkar på Åland att delta i. Agendan består av en vision för hela landskapet Åland och sju strategiska utvecklingsmål per 2030, som när de gradvis uppnås bidrar till visionens förverkligande. Agendan manifesterades vid Forum för samhällsutveckling i september 2016.

Visionen för Åland lyder *Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar*.

De sju strategiska utvecklingsmålen per 2030 är:

1. Välmående människor vars inneboende resurser växer
2. Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället
3. Allt vatten har god kvalitet
4. Ekosystem i balans och biologisk mångfald
5. Attraktionskraft för boende, besökare och företag
6. Markant högre andel energi från förnyelsebara källor och ökad energieffektivitet
7. Hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster

Landskapsregeringen avser att verka för att all offentlig verksamhet, den privata sektorn och civilsamhället steg för steg implementerar utvecklings- och hållbarhetsagendan i ordinarie verksamhet. Vid utarbetandet av förslaget till landskapets budget beaktar landskapsregeringen agendan och rapporterar årligen statusen för utvecklings- och hållbarhetsarbetet till lagtinget.

Parallellt med att Åland har definierat sin agenda har världen gjort det samma. I januari 2016 trädde FN:s *Agenda 2030*, med sju globala hållbara utvecklingsmål för världen, i kraft. Förverkligandet av den lokala agendan för Åland utgör samtidigt det åländska, om så i det lilla, bidraget till genomförandet av Agenda 2030. Landskapsregeringen följer aktivt de insatser som såväl EU som Nordiska ministerrådet bedriver i syfte att bidra till förverkligandet av Agenda 2030.

Eftersom möjligheterna att inom landskapet vidta sådana åtgärder som behövs för att nå målsättningarna om hållbarhet i hög grad är beroende av att t.ex. marknadsförutsättningarna är likartade anser landskapsregeringen att det är väsentligt att det fortsatta utvecklings- och hållbarhetsarbetet i riket och på Åland samordnas. Med en effektiv samordning säkerställs likvärdiga förutsättningar för närings- och annan verksamhet. Särskilt betydelsefullt är detta inom lant- och vattenbruket. Landskapsregeringen har därför ombesörjt att Åland är

representerat i Finlands kommission för hållbar utveckling och landskapsregeringen stöder kommissionens arbete för förverkligandet av det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling.

Parisavtalet, som förhandlades fram vid FN:s klimatkonferens 2015 (COP21) har trätt ikraft. Landskapsregeringen strävar efter att Åland, i linje med utvecklings- och hållbarhetsagendans sjätte mål ovan, ska ta sin del av det globala klimatansvaret.

Åland och Finland samverkar för en hållbar utveckling. Dels genom Ålands deltagande i Finlands nationella kommission för hållbar utveckling, som leds av statsministern och dels inom ramen för Nordiska ministerrådet.

I september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, med sjutton globala och hållbara utvecklingsmål för världen. Från och med 2016 rapporterar världens länder till FN:s årliga High Level Political Forum (HLPF) angående Agenda 2030. *Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland*, som manifesterades i september 2016, är Ålands, om så i det lilla, bidrag till genomförandet av Agenda 2030.

Finland avser att inkludera *Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland*, i Finlands information till HLPF i juli 2017, som ett exempel på initiativ som bidrar till förverkligandet av Agenda 2030.

